

CREATIVITATE ȘI INOVAȚIE LA CLASA PREGĂTITOARE

Prof-inv. Primar *Bacisor Diana Emilia*
Școala Gimnazială “Radu Popa”
Sighișoara, județul Mureș

Problema psihopedagogică a copilului aflat în trecere de la grădiniță la școala este una de o reală importanță și cu profunde semnificații asupra evoluției educaționale pe termen mediu și lung. La vârsta de 6 ani copilul se află într-o perioadă de tranziție pe multiple planuri: cognitiv, afectiv, social.

Formarea și dezvoltarea competențelor specifice domeniului cognitiv pentru vârsta de 6-7 ani, este un proces complex ce presupune organizarea de către profesor a unor situații de predare, învățare și evaluare sistematice în strânsă interdependență ca particularitățile de vârstă și individuale ale elevului.

Până la vârsta școlarității mici întâlnim o adevărată explozie a procesului imaginativ, explozie întreținută în special în cadrul jocului. În timpul jocului are loc îmbinarea dintre imaginația creatoare și cea reproductivă. Imaginația este stimulată de joc, de activitățile obligatorii și liber creative, de îndrumarea părinților și a învățătoarei.

Clasa pregătitoare are un rol important în formarea și dezvoltarea limbajului deoarece asigură condițiile necesare pentru ca fiecare copil să abordeze învățarea cu șanse sporite. Copilul mic este atras de basme și povești, poate reda pe fragmente sau integral conținutul acestor texte, pot face aprecieri cu privire la comportamentul unor personaje. Înțeleg poezia și pot să o retină foarte ușor, trăiesc sentimental mesajul.

Trecerea de la grădiniță la școala este trăită într-un mod dramatic de către acesta. Acomodarea în bancă, să răspundă când este întrebat, să se supună autorității, să respecte regulile specifice mediului școlar. Relația cu profesorul este diferită decât cea cu părintele. Introducerea clasei pregătitoare are ca rol tocmai pregătirea acestuia pentru schimbările ce le presupune mediul școlar. Strategiile adoptate pentru educația copiilor de 6-7 ani promovează o educație individualizată, cu accentuate valențe formative, în funcție de ritmul propriu de dezvoltare al fiecărui copil, de cerințe, de capacități și de nevoile sale, în parteneriat cu familia, școala și alte instituții sociale. Curiozitatea este nevoia de a ști, dorința de a cunoaște în amănunt ceva nou sau neobișnuit. Ea trezește dorința de a explora lumea.

Școlarii mici posedă o creativitate naivă și efervescentă. Pe măsura dezvoltării operațiilor mintale și a capacității logice, aceștia vor înțelege realitatea obiectivă și naivitatea fanteziei înregistrează o scădere bruscă. La aceasta contribuie și sistemul de cerințe școlare, focalizate predilect spre o abordare logică, ca și sistemul de evaluare care descurajează și sancționează modalitățile neuzuale de rezolvare a problemelor. Cercetătorii demonstrează că, cu cât se oferă mai mult copilului posibilitatea de a fi spontan și independent, cu atât mai creativ va fi el mai târziu.

Mediul familial joacă și el un rol foarte important, putând favoriza din fragedă copilărie dezvoltarea creativității. Familia trebuie să atragă atenția copiilor asupra tuturor fenomenelor, stimulând astfel propriile lor observații, să le permită să vadă, să pipăie, să audă ce se petrece în jurul lor, deschizându-le astfel calea spre mediul înconjurător.

Lowenfeld consideră că nu este niciodată prea devreme pentru a începe educarea creativității elevilor. Educația artistică reprezintă mijlocul de educare a creativității generale. Dezvoltând sensibilitatea și receptivitatea copilului pentru diverse materiale și pentru particularitățile lor, pentru perceperea lumii înconjurătoare și corelarea fenomenelor percepute, copilul învață cu timpul să folosească acele aptitudini și în alte domenii. (apud. E. Landau, 1979, p. 99)

Sensul curent al creativității la elevi este acela de potențial creativ, de factori sau capacități aptitudinale predictive pentru performanțele de mai târziu. Este vorba de capacitatea elevului de a acționa independent, atât pe plan mintal cât și pe plan practic, ca o premisă și un prim pas pe calea obținerii unor produse, în care independența actului să garanteze originalitatea soluției.

Creativitatea copilului este diferită de creativitatea autentică pe care o întâlnim la adult, în sensul că produsul activității sale „creatoare” nu este un nou și valoros din punct de vedere social. El este însă nou pentru copil, beneficiază de atributul originalității și este realizat în mod independent

Plecând de la conceptul că orice persoană normală este capabilă de creativitate într-un anumit domeniu, la un anumit moment, Teresa Amabile, propune un model „componential” al creativității: creativitatea unui copil într-un anumit domeniu depinde de trei factori - deprinderi specifice domeniului, gândirea creativă și deprinderile de lucru, precum și motivația intrinsecă.

Creativitatea elevilor din ciclul primar este o premiză esențială și necesară pentru activitatea de creație autentică a omului matur, care reprezintă momentul final al unui lung proces de valorificare a resurselor existente și consolidate pe parcursul formării individului, în care școala are un rol hotărâtor.

Ana Stoică afirmă că „fiecare persoană creatoare vine de fapt cu nota sa proprie, având o dominantă specifică, în funcție de înzestrarea sa, de experiența acumulată, de nivelul creativității, domeniul de manifestare și de multe alte condiții. Există o infinitate a formelor particulare de structuri psihice pe care le pot căpăta persoanele creatoare: nu se poate vorbi de un tip al creatorului, ci de diferite tipuri, ba mai mult încă, de individualități specifice ale creatorului.” (1983, p. 6)

Profesorul creativ, asigură climatul favorabil pentru exprimarea ideilor proprii, creează oportunități pentru autoînvățare, încurajează gândirea divergentă. Aceasta înseamnă că el stimulează pe elevi să caute noi conexiuni între fenomene, să imagineze noi soluții pentru probleme care se rezolvă în manieră rutinieră, să asocieze imagini și idei, să formuleze ipoteze îndrăznețe, neuzuale, să emită idei și să dezvolte ideile altora. Profesorul creativ stăpânește arta de a pune întrebări. Profesorii creativi determină dezvoltarea creativității elevilor. Explicația ar putea fi transferul setului de valori propice creativității de la profesori la elevi, fenomen urmat de automodelarea copilului în funcție de atitudinile și convingerile interiorizate.

Instrumentarul profesorului, înțelegând prin acesta ansamblul de metode și procedee didactice pe care le utilizează în procesul de predare-învățare, are un rol deosebit de important în realizarea învățării creative. Există o multitudine de mijloace prin care se stimulează și se dezvoltă în cadrul școlii creativitatea școlarului mic: ghicitori, jocuri de istețime și perspicacitate, construcții de probleme, jocuri pentru căutarea de cuvinte care încep sau se sfârșesc cu o anumită literă/silabă, alcătuirea de propoziții, jocuri de echipă, activități practice.

Evaluarea, în accepțiunea sa tradițională, de control și de măsură a învățării, a „terorizat” generații de elevi, le-a înnăbușit spontaneitatea și creativitatea și le-a încurajat conformismul, singurul în măsură să garanteze conformarea la standarde și baremuri. A avut în mod evident efecte nefaste asupra creativității. Pentru a stimula învățarea creativă, evaluarea trebuie nuanțată, trebuie să devină o resursă care să favorizeze dezvoltarea instrumentelor intelectuale de autoevaluare, acesta fiind rolul evaluării formative. De asemenea, metodele alternative de

evaluare (portofoliul, proiectul etc.) solicită din partea elevilor o activitate independentă de explorare, de articulare a informațiilor, de construcție personalizată. Nu sunt de neglijat nici formele de evaluare neconvențională, de exemplu prin intermediul metaforei, analogiei sau dramatizării, care permit transgresarea cunoștințelor și orientarea dinspre aparență către esența fenomenelor și a relațiilor dintre ele.

Formarea și dezvoltarea capacităților de comunicare verbală se află în strânsă legătură cu formarea și dezvoltarea capacităților de creație. Limba, produs complex al dezvoltării istorice și sociale a speciei umane, care evoluează și se îmbogățește odată cu aceasta, rămâne nu numai cel mai folosit, dar și cel mai important mijloc de comunicare și de creație, principalul instrument al gândirii umane. De aceea este necesar ca în studiul integrat al limbii române în școală să-și găsească loc și exerciții exprese pentru dezvoltarea creativității verbale la elevi, paralel cu demersurile tradiționale pentru învățarea teoretică a științei despre limbă sau pentru însușirea aspectului normal al limbii.

Învățarea creativă, în cadrul lecțiilor de limbă și literatură română, reprezintă acea formă a învățării, care are ca scop final realizarea unor comportamente individuale și colective orientate spre căutarea, aflarea și aplicarea noului. Elevii învață să fie creativi prin intermediul jocurilor de cuvinte pe care le putem organiza sub forma unor concursuri, cum ar fi: crearea unor propoziții în care toate cuvintele să înceapă cu aceeași literă; găsirea cât mai multor cuvinte care încep cu o anumită literă sau care să aibă un anumit număr de litere; crearea unor cuvinte noi prin posibila combinare a unor litere date etc.

Exercițiile lexicale contribuie la îmbogățirea vocabularului, la dezvoltarea capacității de a gândi și de a se exprima. Formarea unui limbaj care să fie expresia unei gândiri logice și ordonate poate fi un instrument de lucru extrem de eficace în formarea capacităților creatoare.

Este de preferat să promovăm atât aspectul limbajului, cât și stimularea creativității, urmărind permanent dezvoltarea capacităților de lectură și înțelegere ale fiecărui copil. Să învățăm elevii noștri să recepteze frumosul, să-l guste și să-l comunice altora, să descopere bogăția de idei și sentimente, să cunoască viața, lumea, societatea.

Activitatea creatoare reprezintă într-o mare măsură multe abilități învățate anterior. În majoritatea cazurilor de intervenție în vederea stimulării creativității, este evidentă componenta imaginativă.

Aplicarea în practica școlară a unui sistem informațional integrat, subordonat unor scopuri bine precizate și operaționalizate, „impune elaborarea unei tehnologii didactice, care să vizeze atât restructurarea cât și reorganizarea modului de învățare, a metodelor și mijloacelor de învățare, cât și a formelor de organizare adecvate învățământului integrat. (M. Ionescu, 2005).

Interdisciplinaritatea, apare sub aspect practic din necesitatea depășirii limitelor create de cunoaștere, care a generat granițe artificiale între diferite domenii ale ei. Argumentul care pledează pentru interdisciplinaritatea constă în faptul că ne oferă o imagine integrală a lucrurilor care sunt analizate. Interdisciplinaritatea constituie unul dintre cele mai actuale principii metodologice ale învățământului, care condiționează soluționarea adecvată a problemelor cunoașterii și aplicării rezultatelor în praxisul social.

- Interdisciplinaritatea are mai multe avantaje: asigură un anumit grad de integrare între diferite domenii de cunoaștere;

- permite schimburi de ordin conceptual și metodologic, precum și utilizarea

Unui limbaj comun. Evident se are în vedere „calitatea interdisciplinarității de a fi operațională, realizându-se cu adevărat numai prin spiritul de echipă, având nevoie de diversitate și coordonare.”

În raport cu conținutul și cu obiectivele pedagogice cadrul didactic stabilește tipul și structura lecției, strategiile de predare-învățare, metodele și procedeele de învățământ, formele de activitate cu elevii (frontală, pe grupe, individuală, combinată), precum și instrumentele de evaluare de deprinderi și de creativitate, întrebări pentru fixarea cunoștințelor, lucrări de control, fișe de evaluare, experiențe didactice, rezolvări de exerciții și probleme.

Transferul cunoștințelor presupune circulația informațiilor, fixarea lor dintr-un domeniu sau altul, extinderea câmpului de aplicare a celor învățate inițial spre alte domenii adecvate. De exemplu la citire, numeroase cunoștințe rezultate din analiza unor texte cu conținut istoric pot fi utilizate în procesul formulării unor reprezentări, noțiuni și teze istorice fundamentale. De asemenea, cunoștințele de gramatică își pot găsi transfer, deci câmp de aplicare, în practica exprimării corecte.

În învățământ, interdisciplinaritatea implică stabilirea și exploatarea unor conexiuni între limbaje explicative sau operații, în scopul diminuării diferențelor care apar între disciplinele de învățământ clasice.

În procesele didactice obișnuite, la discipline diferite, se pot identifica obiective comune care pot fi, prilejuri de realizare a unor conexiuni disciplinare ce țin de inspirația și de tactul profesorilor. Tendința de a integra în clasă elemente informaționale provenite din mediul informal constituie o cale profitabilă, de întărire a spiritului interdisciplinar.

De exemplu: elevii nu pot ajunge la cunoașterea naturii înconjurătoare și a posibilității omului de a o influența, numai din carte. E necesar ca, înainte de studierea textelor despre natură, copiii să observe natura în mod direct, cu prilejul diverselor excursii. Activități la colțul viu, pe terenul agricol. În urma observării directe elevii înțeleg unele corelații simple între fenomenele naturii, iar prin diverse aplicații practice pot să adâncească conținutul textelor respective din manualul de limba română.

Prin abordarea interdisciplinară se urmărește ca o idee, o informație, un detaliu cunoscut din lecturi literare să poată fi transferate sau asociate spontan cu elemente de conținut specifice altor discipline sau sfere de inspirație: geografie, istorie, științe, arte plastice, film, teatru, educație muzicală, abilități practice.

Atitudinea interdisciplinară, pluridisciplinară, intradisciplinară în învățare trebuie să devină o mentalitate, pentru că promovează o viziune integrată asupra fenomenelor realității în care activează viitorul cetățean. Toate acțiunile umane în urma cărora rezultă un produs cât de cât mai complicat este consecința unei atitudini de activitate în echipă interdisciplinară. Este nevoie să învățăm elevii încă din școală cu asemenea deprinderi.

Limba și literatura română constituie o disciplină de studiu foarte importantă în procesul de învățământ. Studiul limbii și literaturii române are o însemnătate cu totul deosebită în formarea multilaterală a tineretului școlar. Fără însușirea corespunzătoare a limbii române nu poate fi concepută evoluția intelectuală a elevilor, pregătirea corespunzătoare a celorlalte discipline de învățământ. În ciclul primar importanța limbii și literaturii române ca disciplină școlară este covârșitoare. Formulând funcțiile și obiectivele-cadru ale limbii române, ca disciplină școlară în ciclul primar, se cuvine să fie amintită, în primul rând, tocmai funcția de comunicare prin limbaj.

Prin funcția de comunicare prin limbaj elevii își însușesc unele tehnici ale muncii individuale, care îi conduc spre însușirea unor deprinderi ce răspund, în ultimă instanță, unei cerințe fundamentale ale școlii moderne. Această funcție se realizează cu succes pe fondul

dobândirii de către elevi a unor cunoștințe care sunt implicate de însăși tehnicile muncii intelectuale.

În învățământ, interdisciplinaritatea implică stabilirea și exploatarea unor conexiuni între limbaje explicative sau operații, în scopul diminuării diferențelor care apar între disciplinele de învățământ clasice.

Obiective formativ-educative ale limbii române ca disciplină școlară în ciclul primar se realizează concomitent cu obiectivele legate de funcția de comunicare prin limbaj și informațională. La rândul lor, acestea din urmă pot fi îndeplinite în condiții optime numai pe fondul unui învățământ formativ, care solicită capacitățile intelectuale ale elevilor.

„Multiplicarea rapidă a cantității de informație și faptul că aceasta depășește posibilitățile de asimilare ale elevilor, justifică interesul pe care științele educației îl acordă laturei formative a învățământului contemporan.” (V.Chiș, 2005). Aceasta trebuie să-l învețe să se informeze, să analizeze, să evalueze informațiile, să le structureze, să le aplice etc., adică să fie în același timp profesor și elev; este vorba despre schimbarea ponderii celor două aspecte ale procesului de învățământ în favoarea celui formativ și despre pregătirea elevilor în vederea educației permanente.

Bibliografie:

Organizarea interdisciplinară a ofertelor de învățare pentru formarea competentelor cheie la școlarii mici-program de formare continuă de tip blended learning” pentru cadrele didactice din învățământul primar- beneficiar Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, 2012, p.7, 17

Anton Ilica, Pavel Moș, Ana Moș, Adina Ardelean, Alina Ardelean. - Didactica limbii române și a lecturii- Îndrumări metodice pentru profesorii din învățământul primar-, Editura Universității „Aurel Vlaicu” Arad, 2007.

Amabile, Teresa M., „Creativitatea ca mod de viață “(Ghid pentru profesori și părinți), Editura Știință și Tehnică, București, 1997;

Clinciu, A., „Creativitatea “în vol.: Pregătirea psihologică, pedagogică și metodică a profesorilor, Editura Universității Transilvania, Brașov, 2001;

Ionescu, Miron, Instrucție și educație, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2003.

Landau, E., „Psihologia creativității “, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979; p. 99

Mircea Ștefan, Lexicon pedagogic, Aramis

Moraru, Ion, Știința și filosofia creației. Fundamente euristice ale activității de inovare, E.D.P, Buc., 1995, pag.27

Roco, M., „Stimularea creativității tehnico-științifice “, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985;

Stoica, A. „Creativitatea elevilor – Posibilități de cunoaștere și educare “, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983., p. 6
, 1983., p. 6